

Discurs del president del Consell Escolar de Catalunya en l'acte commemoratiu dels 25 anys

Molt Honorable President, Honorable Consellera, diputades, autoritats, expresidenta i expresidents del Consell Escolar de Catalunya, membres de la Comissió Permanent, distingit senyor Alvarez, membres i exmembres del Consell, senyores i senyors.

Tal com acabem d'escoltar de veus molt autoritzades, el Consell Escolar de Catalunya té ben acreditat un meritori full de serveis a l'educació del nostre país. Com ha ben dit la consellera, el Consell és una demostració palpable de la nostra continuada voluntat de participació social en la política educativa.

La commemoració de la tasca que ha fet al llarg de vint-i-cinc anys adquireix ple sentit quan la situem en el marc de les tres dècades del nostre autogovern. Aquest és un període que els que som aquí hem viscut de manera intensa. Ens reconeixem en els orígens i en la nostra pròpia història i, alhora, és forçós que constatem que els anys no passen debades, que han canviat moltes coses i ara el món és diferent.

Som en una era diferent pel moviment global d'informació, béns i persones, molt superiors als d'un quart de segle enrere. Som en una era diferent per uns avenços tecnològics extraordinaris que han modificat en poc temps la manera d'ubicar-nos i d'operar en el món. Som en una era diferent per la gran influència de fets i decisions externes en les nostres vides i la nostra economia i també per l'abast de les interconnexions i l'escala mundial de les crisis —i també de les oportunitats. Els canvis de les darreres dècades són tan substancials que per descriure'ls i comprendre'ls hem hagut de crear conceptes nous, com ara “modernitat líquida”, “societat del coneixement”, “temps postnormals” o “societat del risc”. En siguem conscients o no, ara eduquem per a uns temps globals.

Cap àmbit sembla escapar-se de la complexitat i la incertesa del nostre temps; l'educació familiar i escolar d'infants i joves no n'és l'excepció.

El jovent percep inseguretat, desconfiança i contradiccions. Tot plegat no fa sinó donar més valor i urgència a les missions essencials de l'educació de desplegar les capacitats dels infants i joves, de generar-hi entusiasme sobre el potencial de l'esperit humà, de celebrar el valor de la vida i de preparar per participar activament en la societat.

Això, educar avui, s'ha de fer reconeixent que els temps han canviat i que ens hem de moure per espais inexplorats, lluny d'antigues certeses. Per fer-ho, necessitem més que mai posar en joc valors antics i potents com l'audàcia, la determinació i la generositat, i també la sinceritat i la humilitat. Des de la humilitat, permetin-me unes breus reflexions sobre l'educació en la nostra societat hipercomplexa.

La reflexió que vull fer en primer lloc és tan necessària com obligada: tenim un sistema educatiu estable i que proporciona un servei d'interès públic de gran demanda i d'alt valor afegit, malgrat tingui limitacions i algunes disfuncions. Aquest sistema, consolidat sobre valors i visions de l'etapa final del segle passat, és un patrimoni de valor incommensurable que cal preservar i potenciar, conjugant alhora l'estabilitat —que és irrenunciable en termes pedagògics, socials i polítics— amb un dinamisme renovat i no menys imprescindible.

Si pensant en el futur fa un moment he esmentat els processos globals que sacsegen el nostre món és per assenyalar que, com no podria ser altrament, també afecten i afectaran l'educació de maneres molt concretes i directes. Un procés molt potent i en ple desplegament, entre d'altres que no puc esmentar ara, és el canvi radical de l'entorn infocomunicatiu, amb la seva sobrecàrrega de fonts d'informació, de canals de comunicació i d'estímuls sensorials.

La naturalesa digital de la informació ha afectat la tradicional estabilitat dels continguts escolars: el text muta en hipertext i s'enllaça amb la imatge multimèdia i amb reclams d'interacció. La capacitat de crear i tractar digitalment la informació dilueix les autoritats i converteix en inestable i fugisser el que abans era estable i segur. A això s'hi afegeix que, fins fa molt poc, el llibre i la paraula del mestre eren les fonts primordials d'informació i d'accés al coneixement. Les seves propostes conduïen al progrés de l'individu, primer dins del sistema escolar i després fora.

Fa només cinc lustres, en l'època de creació del Consell, una part substancial del poder del professorat residia en l'administració, gairebé

en exclusiva, dels fluxos d'informació. La pèrdua d'aquest monopoli, amb la consegüent fractura d'un eix estructural de la funció docent del segle XX, no té tornada enrere.

Tanmateix, i aquesta és una segona reflexió que voldria compartir amb vostès, no ho hauríem de lamentar perquè el professorat ho pot compensar, amb avantatge, quan esperona l'alumne i l'orienta amb saviesa, quan exigeix i posa altes expectatives en cada aprenent i, també, quan coordina la participació de tots i cadascun en les múltiples activitats que tenen lloc al centre educatiu.

De l'atzucac educatiu en què ens ha posat el nostre temps, en sortirem guanyant si —amb convicció i intensitat renovades— som capaços de convidar els joves a parlar, expressar-se, esforçar-se i participar. La passivitat no és admissible. El gran repte de futur, al meu entendre, és implicar tot l'alumnat en la cultura de l'esforç i de la participació, i fer-ho amb el convenciment que no van per separat, que són les dues i indissociables cares de la mateixa moneda.

A més, hem d'actuar sabent que mentre la interactivitat és una propietat intrínseca de la tecnologia, la participació és un atribut de la cultura. La participació és una propietat d'ordre superior, però no és de franc ni automàtica sinó que cal voler-la i conrear-la. A l'educació li correspon articular aquesta connexió, convertir interactivitat i comunicació en participació i aprenentatges significatius, sistemàtics i compromesos amb les persones i amb el món actual.

El viatge de la interactivitat a la participació, de la tecnologia a la cultura, s'ha de situar en el context d'una transició social més àmplia actualment en curs. Em refereixo al pas d'una cultura projectada —en la qual només uns pocs tenien el poder o el privilegi d'adreçar-se a molts a través de mitjans d'un sol sentit— a una cultura participativa, de molts a molts, que es construeix a base d'iniciativa personal i de coneixement, d'esforç i de col·laboració, que requereix voler i saber aprofitar les extraordinàries eines d'exploració, d'expressió i de comunicació que tenim a l'abast.

Els joves volen protagonisme, elecció i afirmació —sempre ha estat així, però mai abans havien gaudit de les possibilitats i els estímuls d'ara. A més, malgrat que potser no ho expressin, també necessiten pertinença, connexió i suport personal, qüestions que essencialment corresponen a les famílies i el professorat.

La síntesi del que volen i del que l'educació els ha de donar es troba, al meu entendre, en la vocació de situar l'alumne en l'espai i el temps, de fer-lo parlar, d'estimular-lo a participar i d'ajudar-lo a contribuir, perquè són accions que fan créixer la percepció i el coneixement d'un mateix i, per tant, regulen el pensament i el comportament. Donar veu desenvolupa la capacitat i les ganes d'aprendre, i també incentiva la responsabilitat i la projecció vers la societat. Això és fonamental per a la construcció d'una societat participativa, un dels assumptes clau del nostre temps. En aquesta construcció hi tenen un paper fonamental les famílies, el professorat, els centres educatius i en general tota la comunitat educativa. D'aquesta construcció el Consell Escolar de Catalunya n'ha estat, n'és i més que mai n'ha de ser motor i exemple.

Com molts de vostès saben, fa poc temps, només mig any, que vaig tenir l'honor i el goig d'assumir la presidència del Consell Escolar de Catalunya. Els avanços que el que he après m'ha fet valorar molt el que tenim a casa nostra, l'encert de la legislació que n'estableix les funcions i li confereix estabilitat i dinamisme. Com que a vegades donem per descomptat el que tenim i no ho valorem prou, permetin-me ressaltar alguns trets característics.

Vostès saben que l'Administració educativa ha de consultar el Consell en assumptes normatius. Podria semblar que és així a tot arreu, però no és aquest el cas. Hi ha països amb consells escolars mancats de funció consultiva i que es limiten a fer debats i estudis. En d'altres llocs el consell només es consulta en ocasió de grans reformes o assumptes molt importants, fet que converteix en esporàdic el seu potencial de contribuir.

També hi ha consells escolars que, si bé no és preceptiu que siguin consultats, quan ho són la seva opinió és vinculant. Aleshores s'hi traslladen mesures controvertides o assumptes en què el govern prefereix delegar la responsabilitat. En aquesta mena de consells el risc de polarització i de fractura interna és elevat.

Hi ha consells escolars amb membres de l'administració i n'hi ha que no tenen aquesta representació. Si bé aquest darrer cas pot donar una sensació d'independència, en la pràctica pot abocar el consell a la marginalitat, sobretot en sistemes educatius amb alts nivells de reglamentació. Que un consell incorpori representants de l'administració no treu independència als altres sectors i alhora possibilita intercanvis més realistes entre tots els agents implicats.

A diferència del nostre, hi ha consells formats sobretot per experts, fet que pot afavorir el rigor tècnic. Però aleshores presenten un dèficit de representativitat i no són del tot idonis per recollir les demandes i les aportacions de la societat o per transmetre, de retorn, els seus plantejaments i conclusions.

En contraposició a aquestes diverses configuracions, el Consell Escolar de Catalunya ha de ser informat, té l'obligació de comprometre's i dictaminar i també té dret a la iniciativa, a debatre i fer propostes. Alhora, el Consell té un alt perfil social i representatiu perquè l'integren moltes comunitats que aporten els seus punts de vista, interessos i perspectives. Així, en lloc de constituir-se com un consell d'especialistes, es nodreix de les múltiples experteses que li aporten els seus membres.

Parlant d'expertesa —i d'estabilitat— és de justícia esmentar la Secretaria del Consell, que compta amb un personal dedicat i competent, que preserva el coneixement i contribueix a crear-ne de nou. Això ho he ben comprovat en el temps que porto de president i estic convençut que tots vostès coincidiran amb la meva apreciació.

En definitiva, el Consell Escolar de Catalunya té l'estabilitat i la independència que li dóna la seva múltiple dependència, el fet d'incorporar i de tenir representades fonts molt diverses d'autoritat. Per això penso que està ben preparat per contribuir als canvis que el nostre temps reclama i, alhora, per donar un excel·lent exemple de participació i de servei a la comunitat educativa i en general a tota la societat.

No ho dic amb cofoisme. En el camí que tenim per endavant hem de ser exigents amb nosaltres mateixos i ens hem de preocupar per la nostra pròpia rellevància, cuidant al màxim l'interès, la maduresa i la disseminació de la nostra pròpia producció. Hem de valorar més l'impacte positiu a llarg termini que no pas la repercussió i l'efecte immediat. Hem de comunicar i celebrar l'èxit propi i aliè. Hem de posar elevades expectatives sobre nosaltres mateixos en assumptes com introduir valors en els debats, eixamplar les posicions comunes i procurar la comprensió entre diferents actors. Hem de promoure la reflexió, l'aprenentatge i la creació de coneixement.

També hem de reforçar la visió internacional i la cooperació per aprofundir en perspectives de futur i millorar la nostra capacitat

d'actuar. Malgrat les incerteses i les complexitats de la nostra època hem de voler anar més enllà aprofitant que, dins dels termes que estableix la llei, nosaltres marquem els nostres propis límits.

Parlant de superar les dificultats dels nostres temps i alhora de conservar una rica cultura, fa uns mesos que en aquest mateix Saló Sant Jordi l'escriptor Haruki Murakami, XXIII Premi Internacional Catalunya, deia que "hem de ser uns somiadors poc realistes que avancin amb pas ferm", que "no hem de tenir por de somiar".

El missatge de Murakami és una invitació a obrir-nos, malgrat que el món potser vagi més ràpid del que poden abastar els nostres conceptes i emocions. Hem d'aprofitar el millor de les nostres idees i institucions i alhora treballar per transformar-les. Hem d'evolucionar i ho hem de fer sense perdre el rumb ni l'estabilitat.

Aquesta empresa col·lectiva només podrà reeixir si a la llar, a l'escola i a la societat celebrem el saber i l'esforç, si potenciem la reflexió i la conversa, si estimulem l'acció i la cooperació, si a tots els nivells ens esmercem a construir una cultura participativa. El treball ferm i tenaç de tots els agents del sistema educatiu ha d'estar guiat per l'esperit d'obertura i de participació i per la voluntat d'anar més enllà.

Aquest és un viatge difícil i meritori, necessari i inevitable, per al qual no tenim mapes. Però això no ens hauria de preocupar perquè no disposar de mapes és en realitat una bona notícia: tots estem convidats a cartografiar el futur de la nostra educació i en el Consell Escolar de Catalunya hi tenim un instrument excepcional.

Que sigui per molts anys.

Moltes gràcies.

Ferran Ruiz Tarragó

President del Consell Escolar de Catalunya

Barcelona, 20 de desembre de 2011